

MASENO UNIVERSITY

UNIVERSITY EXAMINATIONS 2017/2018

**THIRD YEAR FIRST SEMESTER EXAMINATION FOR
THE DEGREE OF BACHELOR OF EDUCATION ARTS WITH
INFORMATION TECHNOLOGY**

MAIN CAMPUS

AKI 317: EDITORIAL METHODS IN KISWAHILI

Date: 12th March, 2018

Time: 8.30 - 11.30am

INSTRUCTIONS:

- Answer Question ONE and any other TWO

- S1. Eleza aina **SITA** za wahariri, kisha ujadili sifa na majukumu ya mhariri mzuri. (alama 26)
- S2. Tathmini kanuni kuu za kuhaniri miswaada kabla ya uchapishaji. (alama 22)
- S3. Fafanua misingi ya kisheria inayoelekeza mchakato wa utoaji wa hati miliki. (alama 22)
- S4. Kwa kutumia mifano mwafaka, dhihirisha mwongozo bora wa uandishi unaofanikisha uhariri wa makala katika Kiswahili. (alama 22)
- S5. Zingatia mbinu za uhariri katika kuhaniri makaia iliyoambatishwa. (alama 22)

Hali- ya kutatanisha ya kiswahili hivi leo

afrika ya masharjkjt

madhumuni

makala haya yanakusudiwa kutoa picha inayoonekana na mwandishi juu ya hali ya lugha tukufu ya kiswahili ilivyo hivi ieo afrika ya mashariki madhumuni makuu ni kuyaweka sawa mapisi ya lugha hii ili wenyewe lugha yao, waswahili wa asili wa pwani ya afrika mashariki wasiendelee kunyang'anywa asilimali yao aidha, kukua, kusambaa na kutumika katika mawanda mapana na makubwa zaidi si hoja ya k:inyang'anyiro kwa kiswahili kuwa ni lugha ya kila mtumiaji, kwani hiyo ingekuwa hoja, kijarumani, kijapani, kif~uansa, kiingereza n k nazo pia zingekuwa lugha za kuwaruhusu wakwere, wakerewe, watanzania, wachina, n k kuwa wajarumani, wajapani, waf~uansa, waingereza n k pia makala haya yanatoa maoni kuhusu sera ya kiswahili katika ne hi zilizotajwa na jinsi wananchi na wasomi wanavyosema juu ya hali hii ya ukakafu kuhusu lugha hii muhimu duniani

mapisi

hoja inayoingia akiini katika nyingi zilizopata kutolewa ni
kiswahili ni kizalia cha lugha asilia za waafrika wakazi wa mwanzo wa pwani ya afrika ya
mashariki kabla ya majilio ya wageni
kipwani hicho ndicho kilichokutwa na ibn batutta na kuitwa 'ki-sahil!', kingozi, kishomvi
= kipwani kwa lugha ya mgeni huyo wa kiarabu
kipwani!kiswahili hicho, katika kukua kwake, kilipokea wageni na lugha zao na kilitoa
kwa wageni hao lugha, fasihi na utamaduni wa kiswahili 2
wapwani hao wa asili walisambaa pwani yote wakiwa ni wa mataifa mbalimbali ya
kiafika, wengi wakiwa na makwao maharani afrika
wapwani hao, baada ya majilio ya wageni, walichanganyika, kwa hali zote na wageni wao
na kuishi pamoja kiutamaduni, kijamii, kisiasa, kiuchumi n k. ingawa kila watu walionekana,
kwa macho ya kawaida, watu maalum kama vile waswahili, waarabu, wahindi, wazungu n k
kiswahili si lugha ya mchanganyiko wa kiarabu na lugha za kiafika ila kiar abu kilitumika
sana mbaabu 1978kwa maelezo haya, yatosha kushadidia kuwa hawapo watu ambao waswahili
wenyewe wanawaita "modem waswahili" kama anavyojaribu kughushi msomi na mtafiti wetu dr
joshua s madumulla 1989 ye ye anazungumza kijarumani kwa kiasi kinacholingana kwa
karibu na kiswahili anachokitumia, lakini hajasikika akithubutu kudai kwamba na ye ye ni
mmoja wa watu anaoweza kuwaita "modem germans" ambao ni pamoja na wamakonde wa
ndonya, majaluo, wahausa n w k h ati kwa sababu watu hao nao wanakisema kijarumani
kiswahili na waswahili anaowazungumzia bwaa sengo 1987:182 hawakufanya na wala
hawajafanya makosa kwa kuwa wakarimu na majirani zao, wageni wao na kwa binadamu
wenzi wao haiwi kwa mtu kuwa mithili ya ngarnia aliyemnyang'anya mwarabu wake hema
lake kwa kukosa moyo na hisia za shukurani wanyasa walioko bagamoyo mjini ni waswahili,
wa pwani na wale waliobaki malawi ni waafiika wa bara kama alivyo mkwerekwa wa chalinze na
nduguye mswahili aliyeo bagamoyo
jambo la ukweli 2 + 2 = 4, mwenyezi mungu yupo, kila binadamu atakufa, mpingo si
mpapai n n k h halihitaji wapambaji wa kisiasa kama kina mwalimu julius kambarage
nyerere, ambao wameiongoza tanganyika na tanzania kwa miaka yote kwa kutegemea
kuombaomba na bado alidai na hadi ieo anathubutu kudai kwamba siasa yake ilikuwa ni ya
ujamaa na kujitegemea mwanafunzi wake senkoro amejikita kwenye matamko
ya kedi ya bwaa mkubwa nyerere ya kumwita kila mtu mswahili anayaona matamko hayo
kuwa kweli ya kitaaluma kinyume cha utafitizi anaotarajiwa kuwa nao wa kutafuta na kutetea
ukweli wa juu na mwezi, ardhi na mbingu, nchi na bahaii vipi ieo mwanataluma senkoro

anathubutu kutuhadaa tukubali kwamba waethiopia nao huko kwao waliko ni waswahili mzee nyerere ni mwansasa aliyetamani kufuatilia nyayo za kwame nkrumah za kuunganisha afiika yote ingawa kwa kuwaa waswahili wa asili ama, nyerere anajua fika kuwa mzanaki, mrimi, msukuma si mswahili kama vile ilivyo kwamba mswahili si mpore, mkagmu, au mkwere

utetezi wa hoja za kigeni uswahilini unapatikana pia katika makala ya bwaa mkubwa kihore 1988 yeye anakanusha kuwako kwa waswahili ieo ati kwa kuwa watanganyika/watanzania wote wanakitunga kiswahili, watoto wa ki-baraa wanasema kiswahili badala ya lugha zao za kikwao kama lugha yao ya mama!mwanzo na ati utamaduni wa kiswahili ni wa kigeni kwa kuwa uislamu ambao ndio msingi mama wa utamaduni wa waswahili ni dini ya kigeni mwanataluma wa kiwango chake, mradi kathubutu kuuhakiki uislamu, alipaswa ajue kauli ya mwenyezi mungu wa watu wote na majini yote, anapowaambia nisingewaumba watu na majini ila kwa kuniabudia yusufali 1991:1-2 uislamu ndio aliozaliwa nao kila mtu na kila kiumba kwengine endako enda kutalii, lakini anapotalii mtalaa wa kweli wa asili yake, mja hurejea katika dini yake ya haki kwa kukiri kupwekeka na kuabudika kwa mwenyezi mungu mmoja na kwamba katika mitume, muhammad ndiye mjumbe wake wa mwisho

yatosha kumalizia mjadaia huu wa kuwako ama kutokuwako kwa waswahili asilia wa pwani ya afiika mashariki kwa kuwataja wasomi na watafiti wapenda na watetezi wa kweli mmoja ni mar'humu shihabuddin chiraghdi 1973 ambaye kaandika sana kuhusu "kiswahili na wenyewe" na kuyabitisha maneno yake kwa ushahidi kamili kiasi cha uwezo wake profesa mugyabuso m. mulokozi, mtafiti hodari wa kiswahili, baada ya kuitalii pwani na kuishi na wapwani, amekiri ukweli kwa kuutonga kwamba ni kweli kabisa waswahili wenyewe wapo na ni watu na utamaduni wao mbali na ule wa majirani zao wa mrimani na wa ndugu zao wa maharani mulokozi & sengo 1994: 1 k weli hii ni kweli ya kitaaluma ambayo kila mwanataluma wa kikweli kweli anapaswa kuitetea mifano ya utatanishi ni pamoja na makala ya sa k mlacha 1983 ambayo yanazungumzia wahusika katika riwaya za kiswahili tanzania bila ya kuelezea mipaka ya uswahili wa riwaya hizo; zipi hasa ni za kiswahili na zipi hasa ni za kitanganyika katika maudhui, lugha na fasihi. uainishi huu ni muhimu katika kuipa kila jarnii haki na hadhi yake african literature in english inakubalika kuvva si english literature ya kiswahili imetumika, na i huru kutumika, kuelezea fasihi za mataifa yote ya waafiika hiyo haina maana kuwa f asih i zote hizo ni za kiswahili kwa maana ya f asih i ya j amii ya waswahili mboni na macho ya akili yamezoezwu kuutaja kila mti kwajina lake - mpingo si mkwaju; hivyo hivyo riwaya ya kiswahili (i anzania) katika miaka ya themanini (madumulla 1988) shurti isemwe ni ipi kwa misingi ipi na kwa miaka ipi mwandishi shurti aeleze mwanzoni kabisa kwa nini ameamua kumzungumzia simba akitumia jina la nyani uandishi kama huu humsaidia msomaji kujua, tangu mwanzoni, kuwa neno nyani au simba au mswahili limepewa maana maalumu isiyo ya kawaada kati: matumizi ya kila siku fikira kwamba kiswahili ni lugha ya watanzania wote ama waafrika wote wa afrika ya mashariki ibakie katika kiwango cha matumizi tu nchi nyingi duniani zinakitunga kiingereza kikiwa ni lugha ya taifa, au rasmi, lakini hazithubutu kudai kuwa wazimbabwe au wamalawi nao ni waingereza kama kiarabu kinaruhusu kumwita kila akitumia mwarabu ingawa waarabu wenyewe hawamkulali mwarabu huyo bandia, lugha nyengine nyingi hazikubali kila lugha na wenye